

HIBRU

O kiun vëh to nō non po Jiu' varih to vaman ne e Ieesu' Kristo. A ëhnan o to pee, nee to poka' ne o Hibru. Ivëh, ka se popoka' no raoe a napan va Hibru, pa ö na se keh vavato suk no raoe. Ivëhkëk, manih po kiun pamëh na to hikta nat no pa te' to kiun voh.

A napan va po vaman varih Hibru to iu hah voh e ne pa ö hinhin moaan vavoh pee, suk e'e to tataum voh ne a ma punis manih pa ma vakihat pe Ieesu'. Ivëh, ke tökiun po kiun vëh to vavaasis non na raoe pan, e' to vih non, pee se koe a ö hinhin moaan vavoh pee. Ka manih pe Ieesu' varoe kuru, nee se tavus o te' totoopin manih pa matan e Sosoenën. E Ieesu' rakah e Koa' apuh pe Sosoenën. Ivëhkëk, manih po ankerö', me a ma te' vanënën soe pe Sosoenën, me e Mosës, ee to hikta te' apuh tiroë' ne. Me e' to vavaasis non raoe pan, a napan hikta antoen ne a tavus o te' totoopin manih pa matan e Sosoenën, manih pa ma taate' vapenpen, ke', manih pa ma vu taate' va pa ësës a ma he'. Manih pe Ieesu' varoe kuru, ne Sosoenën se hiuk a ma hat pea. Suk e' to va'aus a ra, pa ö ne' to tavus vamanih pa te' ësës he', pare' te' tamoaan non manih pa papmatö pe Sosoenën, E' to vih non, pea se këh a ma taate' moaan pea, ko vaho' ovoes rakah o vaman pea manih pe Ieesu'.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,
E Sosoenën to vateera' koe voh ea manih pe koa'
pe', 1:1-4

A tasun pe Kristo to apuh oah e non pa tasun pa
 ma ankerö' pe Sosenen, 1:5-14; 2:1-18
 A tasun pe Kristo to apuh oah e non pa tasun pe
 Mosës, pen Josua', 3:1-19; 4:1-13
 A tasun pe Kristo to apuh oah e non pa tasun po
 te' ësës he', 4:14-16; 5:1-14; 6:1-20; 7:1-28
 Manih pe Ieesu', o vatampoan voon to apuh oah
 e non po vatampoan vamaan, 8:1-13; 9:1-28
 O era' pe Kristo to kikis oah e non po era' po
 vöna', o era' pamëh se hiuk rakah en pa ma hat
 pea, 10:1-39
 Manih po vaman varoe ne ea se tavus o te'
 totoopin pa matan e Sosenen, 11:1-40
 Manih pa taate' te' vaes pea, ea se vaman no e
 Kristo, ko pënton no eah. 12:1-29; 13:1-19
 A soe ataaton pe tökiun po kiun vëh, 13:20-25.

A Soe Pe Sosenen To Koe Ma' Pe Koa' Pe'

¹ Moaan voh ne Sosenen to vavaato koe me voh
 non a kën sipuura manih po te' vanënen soe. Pa
 ma poen peo ne' to vavataare koe voh non ea pa
 taate' tata me a taate' vaato. ² Ivëhkëk, manih pa
 ma poen to oah ee, e' to vavaato koe me a rora pe
 Sunai'eah. E Sosenen to vaneah voh e Sunai'eah
 a ma tah kurus. Ee pon to te' va'peh ne, pare soe,
 ko oeh me akis tavus me a ma moeh tah kurus to
 te' hop ne nën. ³ E Koa' to matan va e non manih
 pe Tamaneah, pare' vapeaapen non o maaka pe'.
 O kikis pa soe pe' to vatoe me non pe Tamaneah,
 pare öt ne pon a ma moeh tah kurus pa soe kikis
 pamëh. Vasuksuk ne' to mët, ko era' pe' pupui a ra
 ko vahik a ma hat pea, ka voon rakah ee. Manuh
 pa vöön va kin, ne' to iho' non pa papmatö pe

Tamaneah a Kikis Vi. ⁴ A tasun pe Ieesu' to apuh oah e non pa tasun po ankeru'. E Sosoenën to he' voh poan o ëhnan to apuh oah e non pa ma ëhnëere.

A Tasun Pe Koa' To Apuh Oah E Non Pa Tasun Po Ankeru'

⁵ Ivëh, ke Sosoenën hikta soe ke voh ta pah ankeru' a soe ne' to he' e Ieesu' to soe non pan, “Kuru, eën e Koa' peö', keö' e Tamömah.” *Sng 2:7*

Ahik to pöh poen ne Sosoenën to soe ke ro ankeru', ivëhkëk, e' to soe ke Ieesu' pan, “Eö' se te' no' e Tamömah, kën te' nom e Koa' peö'.”

2 Sml 7:14

⁶ Ivëhkëk, o poen ne' se vanö hah ma' a pah Koa' ro pe' manih po oeh, pare' soe pan, “A ma ankeru' pe Sosoenën se vasunön eah.” *Sng 97:7*

⁷ Ke Sosoenën to sosoe suk voh non o ankeru', pare' soe pan,

“Eö' to nok voh rae, kee te' ne a nap kiu peö', pare te' va ne manih pa tuvuh me o tækrea.”

Sng 104:4

⁸ Ivëhkëk, manih pe Koa', ne Sosoenën to soe pan,

“Sosoenën, a ma tamoan rakah nën se te' nom a te' Sunön, parën matop nom a ma napan pën pa taate' totoopin.

⁹ Eën to iu nom a taate' vih totoopin, parën rës nom a taate' hat.

Ivëh, ke Sosoenën e Topoan pën to kon voh oah, ko he' oah o vaeö, me a tasun to te' oah e non pa ö ne' to he' vavoh a ma vakamö' pën.” *Sng 45:6-7*

¹⁰ Ke Sosoenën sosoe suk voh non e Ieesu', pare' soe pan,

“Eën e Sunön, po vamomoaan eën to nok o oeh me akis pa koreomah.

¹¹ O oeh me a akis se hat vamanih po rara vamoaan, pare hik ee.

Ivëhkëk, eën to te' tamoaan e nom.

¹² Eën se nikun raoe vamanih po rara, parën panih raoe pon vamanih pa te' to panih o rara,

ivëhkëk, eën se vatoe tamoaan e nom, parën hikta se manot nom.” *Sng 102:25-27*

¹³ E Sosoenën to hikta soe ke voh ta ankerö' a soe ne' to he' voh e Ieesu', to soe non pan,

“Tho' manih pa papmatö peö', ke' antoen pa ö nö' se vaho' a te' to vakihat me a nom oah manih paan in eën.” *Sng 110:1*

¹⁴ O ankerö' to kiu ne paan e Sosoenën, ke' vavanö non raoe pa va'aus o te' varih ne' se kon hah.

2

E Sosoenën to Kon Hah A Ra

¹ Ivëh, ka se pënton vavih rakah a soe man vëh na to pënton, suk ea toma' këkëh amamot nö hah e no pa soe man, ko këh e Koa' pe Sosoenën. ² A soe man vëh no ankerö' to he', e' o Vavaasis pe Mosës. Ketherh to pënton varo a soe pamëh, ee se kon kamis ee. A kamis pamëh, e' to te' totoopin e non. ³ Ivëh, ke ea me se keh pënton varo ee pa soe apean pe Ieesu' se kon hah a ra, ea hikta onöt no a rusin këh a kiiki pe Ieesu'. E Ieesu' koman to soe voh ken pea, pa ö se' kon hah a ra. Ko te' varih to pënton voh ne poë to soe pan, a soe va'ih to te' man

e non. Ea me to pënton a soe vëh to soe non pan, e Ieesu' se kon koe hah a ra pa ma vaasis po te' varih.
 4 E Sosoenën to vataare me en pan, a soe pamëh to man pa ö ne' to he' a napan a ma vu vëknöm me o kikis apuh. Manih pa ma napan ne' to nok a ma vu tah vatoksean. E' to he' vakëkëh rae a ma he' pa Tuvuh Vasio' pa ö ne' to iu va non.

E Ieesu' to Kon Hah A Ra

5 Ivëh, ke Sosoenën to hikta vate' voh o ankerο', pan ee se matop ne a pop pa napan. A pop pamëh na to vavahutët suk no. 6 Suk manih po Puk Vapenpen pe Sosoenën, e' to sosoe suk non e Sosoenën pa ö ne' to kiun va non pan,

“Suk ataeah, ka napan te' oah ne manih po koko-
 man pën,
 kën matop nom rae?”

7 Eën to vöknah rae,
 kee te' ne paan o ankerο',
 ivëhkëk, eën to vasunön hah rae,
 parën he' rae a tasun me o kikis.

8 A tasun va pa matop a ma tah.” *Sng 8:4-6*

Ka soe pamëh to soe non pan. E Sosoenën to nok voh o te' se matop ne a ma tah kurus manih po oeh. Ivëhkëk, kuru na to hikta ep no o te' to matop ne a ma tah poë varih. 9 Ivëhkëk, ea to ep voh ee pe Ieesu'! E' to vöknah voh ea ko kunah ma' manih po oeh, pare' mët. Manih po poen pamëh, e' to vapaan ke non o ankerο'. Manih po ururuan pe Sosoenën, e' to kon kamis ko mët suk voh a napan kurus, pare' kon en po ëhnan apuh.

10 E Sosoenën, e' a Te' to nok voh a ma tah kurus, me e' to matop non a ma tah kurus poë varih. E' to iu non a ma napan peo se nö manuh pa vöön

va kin. Ivëh, ke' vate' en pe Ieesu' se kon koe hah a ma napan kurus, pa ö ne' to kon kamis voh. E' to tavus voh a te' totoopin pa ö ne' to vatet voh a taate' pamëh.

¹¹ E Ieesu' to vavoon hah a ma napan, ke'e', me a ma napan varih to voon hah, ee to te' nee a pah tamëere. Ivëh, ke Ieesu' hikta te' poet voh non, a poka' rae a kën kea pe'. ¹² Ivëh, ke' soe pan, “Sosenën, eö' se vavaato suk no' a oah manih pa ma kea peö'.

Eö' se soe vavaeö ka oah manih pa ma vakum.” *Sng 22:22*

¹³ E' to soe pet en pan, “Eö' se vaho' hah ö' pa koren e Sosenën,” *Ais 8:17* pare' soe hahah kov en pan, “Eö' ivëh to te' me no' po koa' ne Sosenën to he' a neo'.” *Ais 8:18*

¹⁴ O te' poë varih, to te' me ne o sionin. Ivëh, ke Ieesu' tavus va en manih pee. E' to tavus te', ko mët pare' sun hah. A tah pamëh to vöknah o kikiis va pa mët ne susun po ora' hat to te' me voh non. ¹⁵ E Ieesu' to tavus te', pare' mët ko sun hah ko voen hah rae. Ee to nanaöp ne a taate' mët. Ivëh, kee te' va e ne manih po te' kikiu akuk. ¹⁶ E' to maaka rakah en, pa ö ne' to hikta nö voh ma' pa va'aus o ankerö', ivëhkëk, e' to nö ma' pa va'aus o pus koa' pe Abraham. ¹⁷ Ke Ieesu' tavus va en manih pa ma kea pe' varih, a napan. Ivëh, ke' tavus en a Te' Susun po Te' Ësës He' to te' me non o ururuan, pare' vavatet non a soe pe Sosenën. Ko nonok non a kiu pe'. Ke Sosenën se ihan anoe a ma hat pa ma napan. ¹⁸ E Ieesu' koman to kon kamis voh, pa ö ne susun po ora' hat to pupunö' voh non poan.

Ivëh, ke' se va'aus en po te' varih, ne susun po ora' hat to pupunö' non raeo.

3

A Tasun Pe Ieesu' to Apuh Oah E Non Pa Te' Tasun Pe Mosës

¹ Ivëh, kën kea vivihan peö', e Sosenën to vate' a neöm a ma te' koman pe', ke eöm se nö manuh pa vöön pe' vöh kin. Eöm se vavatet nem e Ieesu' vëh ne Sosenën to va nö ma', ke' te' non a Te' Susun po Te' Èsës He' vëh, na to vaman no ko kë no a èhnaneah. ² E Ieesu' to vavatet vavih rakah e non po iu pe Sosenën, vamanih pa ö ne Mosës to nonok vavoh non. E Mosës to nonok voh non a ma tah ne Sosenën to iu non, pare' matop non a napan va Israël. ³ A te' to eok a iuun to kon o èhnan apuh, to apuh oah e non pa iuun ne' to eok. E' to vatoe e non pe Ieesu' to kon voh pa tasun to apuh oah e non pa te' tasun pe Mosës. ⁴ A ma iuun kurus to te' ne, a te' to eok. Ivëhkëk, e Sosenën to nok voh a ma moeh tah kurus. ⁵ E Mosës to vavatet voh non o iu pe Sosenën. Pare' vanënën non a ma tah ne Sosenën to sosoe non, se tavus amot. Pare' nonok non a kiu manih pa iuun pe Sosenën. ⁶ Ivëhkëk, e Kristo, e' e Koa' pe Sosenën. E' to te' me non a kiu va pa matop a napan, ka napan to te' va ne manih pa iuun pe Sosenën. Ea se te' no a napan pe', pa ö na se keh ötöön vakis no o vaman pea manih pe Ieesu', ko anoeh no eah, ke' öök po poen na se mët.

⁷ Ivëh, ka Tuvuh Vasio' soe pan,
 “Po poen nöm to pënton a soe pe Sosenën,
⁸ paröm nat nem te' va nem manih po te' vatösoe,

vamanih pa ö nöm to pënton varo vavoh nem
e Sosoenën,
vamanih pa ma sipuineöm to te' voh ne pa
moeh upin, ko pupunö' a ne neo'."

⁹ E Sosoenën to soe koe manih pa Tuvuh Vasio'
pan,

"A kën sipuineöm to pupunö' voh a ne neo'.

Ivëhpëhkëk, ee to ep voh e ne pa ma tah nö' to
nonok no' po 40 kirismas.

¹⁰ E' a pusun in a tah, nö' to heve suk voh no' raeo,
suk a ma kokoman pee to te' ke voh e ne.

Kee vatösoe e ne pa ma soe peö'.

¹¹ Eö' to vovoh parö' soepip vakis rakah eo' pee
pan,

'Eöm se nat nem nö pa vanot manih pa muhin
va Keenan vëh, nö' se he' a neöm.'” *Sng*
95:7-11

¹² Kën kea peö', eöm se matop nem po kokoman
hat peöm. Eöm to vanun o vaman peöm, paröm
këh ke e Ieesu', e Sosoenën to'to' tamoaan. ¹³ Eö'
to hikta iu no' ta pæh va peöm se vatösoe non,
ka taate' hat vanun a neöm, kôm taum a punis.
Ivëhkëk, a ma poen kurus nöm se te' nem, eöm se
vava'aus hah a nem pa vaman a soe pe Sosoenën.

¹⁴ O poen na to taneo vaman e Ieesu' ko vatet eah,
para vaman no eah, e' se va'aus en pea. Ivëh, ka se
keh vaman vakis avoe' rakah e no pe', ea se vatös
me eah pa ma tah koman pe', po poen ne' se hah
ma'.

¹⁵ Iva'ih a tah no Puk Vapenpen to soe suk voh
non,

“Kuru eöm se tēnan a soe pe Sosoenën,

paröm koe a vatösoe vamanih pa ö no a kën sipuineöm to pënton varo vavoh ne e Sosoenën.” *Sng 95:7-8*

¹⁶ A napan varih ne Mosës to me tavus käh voh ma' rae a muhin va Isip, to he' tonun voh e Sosoenën, pa ö nee to pënton varo a soe pe'. ¹⁷ A napan poë varih ne Sosoenën to heve voh non rae po 40 kirismas. E' to heve voh non o te' varih to nonok hat voh ne, pare mëtmët ee manih pa koman a moeh upin. ¹⁸ Ke Sosoenën soe vakis hah va en manih pan, “Ee voh ivaräh a napan to pënton varo voh a soe peö'. Ee hikta se tavus ne manih po oeh vëh, nö' se he' rae, kee kon a vanot.” ¹⁹ Ivëh, ka nat ee pee to hikta vaman vakis voh ne e Sosoenën, to tavus manuh pa ö ne' se he' rae, kee kon a vanot.

4

¹ E Sosoenën to soe vaman voh ken pea, pa ö na se ho ee pa vöön va pa vanot. Ivëh, ke ea se matop rakah no ko naöp no e Sosoenën tome' kiiki a ra, pa ö na to vatösoe no ko hikta tavus manuh pa vöön va pa vanot. ² Ea to pënton voh ee pa soe vih vamanih pa ö no a napan va Israël to pënton vavoh. Ivëhkëk, ee to pënton varo, pare hikta vaman voh ne ko hikta ho manuh pa vöön va pa vanot. Ka soe vih pamëh hikta va'aus voh rae. ³ Ivëh, ke ea varih a napan to pënton para vaman no e Sosoenën, ea varoe to se ho manuh pa vöön vavanot va'peh me e Sosoenën. Suk ataeah, e Sosoenën to soe suk voh o te' to pënton varo, pare' soe pan, “Eö' to heve voh parö' soepip rae, ko soe pan,

‘Ee se nat ne nö pa vanot manih pa muhin va
Keenan, vëh
nö' se he' rae.’ ” *Sng 95:11*

E Sosenën to soe voh a soe pamëh, e' he vamatop
vahik a vöön vanot pe' po poen ne' to nok o oeh,
ke' öök non kuru. ⁴ Ivëh, ka manih komön o Puk
Vapenpen to kiun va non manih pan,

“Po tönim me o pöh poen ne' to nok a ma moeh tah,
pare' vavuriah en komön o tönim me o pöök
poen.

E Sosenën to nok vahik en pa ma moeh tah,
pare' vavuriah en po poen pamëh.” *Jen 2:2*

⁵ E Sosenën to vavaato avoe' suk e non pa pah soe,
ko soe pan,

“Ee se nat ne nö pa vanot manih pa muhin va
Keenan, vëh
nö' se he' rae.’ ” *Sng 95:11*

⁶ A napan varih to pënton voh ee pa soe vih, pare
hikta ho voh pa vöön va pa vanot, ee to hikta ho
voh, suk ee to hikta vaman ne a tah ne Sosenën
to soe voh ke rae. A nap têtënan soe ne Sosenën
se vaonöt rae, kee ho ee pa te' va'peh me poë.

⁷ Ivëhkëk, e' to vate' en po meoh poen vëh na se nö
ko vanot. Moaan voh manih pa ö ne' to vavaato
koe no ma' pa rivon e Devit, ke' kiun koman o Puk
Vaëhëh pan,

“Eën se keh pënton a rivon e Sosenën kuru,
koe a pënton varo.” *Sng 95:7-8*

⁸ Ivëh, ka nat e no e Josua' se keh me ho voh en
pa napan pa vöön va pa vanot, e Sosenën hikta
se vavaato amot suk hah non to meoh poen vanot.

⁹ Ivëh, ka nat e no po meoh vanot pa napan pe
Sosenën to te' avoe' e non. E' to te' va non manih

pa ö ne' to vanot vavoh pa ö ne' to nok vahik o oeh manih komön o tönim me o pöök poen. ¹⁰ A te' to vanot en pa ö ne' to mët, e' to te' va non manih pe' to vahik en pa kiu pe'. A vanot pamëh to te' va non manih pa ö ne Sosenën to vahik voh a kiu pe', ko vanot en. ¹¹ Ivëh, kuru ne ea se kiu vakis pa ho manih pa vöön va pa vanot va'peh me Sosenën. Ea se koe a pënton vamanih pa ö nee to pënton varo vavoh, pare hikta ho voh pa vöön va pa vanot.

¹² A soe pe Sosenën to kikis vi, pare' to'to'. E' to kakakni oah e non po rapis rë kakakni vapon. A soe pamëh se ruk rakah en po kokoman, me o iu, me o hahara' pea, vamanih po rapis rë. E' to vateera' rakah en pa ma taate' pea. ¹³ Ahik rakah ta pah tah manih po oeh se vakoan in e Sosenën. A pop pea manih po oeh ne Sosenën to nat vavih e non pe', ivëh, ka se vamaaka a ma tah na to nok voh manih pe'.

E Ieesu' E Susun Po Te' Ęsës He'

¹⁴ Ivëh, ka se ötöön vakis o vaman pea manih pe Ieesu', pe e' e Susun po Te' Ęsës He' to nö voh manuh pa vöön va kin. Ke' te' non e Koa' pe Sosenën ko te' vatët tamoan non pa havineah. ¹⁵ A Te' Susun po Te' Ęsës He' pea e Ieesu', e' to inan e non pa ma punö' to tatavus a rora, ka hikta onöt no vöknah a ma punö' poë varih. Ivëh, ke' se va'aus en pea, suk a ma taate' punö' poë varih to tavus voh ee manih pe'. Ivëhkëk, e' to hikta nok rakah voh ta pah hat. ¹⁶ Ivëh, ka se koe a naöp pa ö na to nö vatët manuh pe Sosenën vëh to ururuan a rora sih. Ka se vaman vakis no e Ieesu', para hinhin

vatëh no eah, ke' se va'aus a ra pa ma punis na to te' me no.

5

A Te' Susun Po Te' Ěsēs He' E Ieesu', To Onöt E Non Pa Kon Hah A Ra

¹ Ivëh, ke Sosenën vate' a ma Te' Susun po Te' Ěsēs He', to kiu ke ne a napan pa he' a ma he' vaeö pee manuh pe Sosenën. Me ee to nok a taate' ip vamët o vöna', ko ës ke na e Sosenën pa vahik a ma hat pa napan. ² A Te' Susun po Te' Ěsēs He' to te' akuk vavoh e non nën, ivëh, ke' vava'aus non o te' varih to hikta maaka ne pan, a tah nee to nonok ne, e' a tah hat. Ivëh, ke' he' a va'aus tö manih pa napan poë varih, suk e' koman to hara' voh en pa taate' punö'. ³ Ivëh, ko Te' Susun po Te' Ěsēs He' koman, to te' me e ne pa ma te' hat pee, pare ësēs e ne na pa ma vöna' koman pee, me pa napan pa vahik a ma hat koman pee, me a ma te' hat pa napan. ⁴ Me a hikta te' ësēs he' to vate' koman hah ea vamanih pa Te' Susun po Te' Ěsēs He', suk e' to iu kon non a tasun apuh pamëh, Ahik, e Sosenën varoe to vaoe a te' ke' tavus en a Te' Susun po Te' Ěsēs He' vamanih, pa ö ne Sosenën to vate' vavoh in e Aron me o vute' pe'. ⁵ E' to te' akuk va kov e non manih pe Kristo to hikta vate' koman hah voh ea, pan e' a Te' Susun po Te' Ěsēs He', suk e' to iu kon non a tasun apuh pamëh. Ahik. Ivëhkëk, e Sosenën to vate' voh poan, ko vanënën suk poan manih po Puk Vaëhëh pan,
 “Eën e Koa' peö',
 kuru eö' e Tamömah.”

Sng 2:7

⁶ Manih pa meh soe, komön o Puk Vaëhëh ne Sosoenën to soe pan,

“Eën se te' nom a te' ësës he' va pa ma tamoaan.

Eën se te' nom a te' ësës he' vamanih pa ö ne

Mëlkisëtëk

me o vute' pe' to te' vavoh ne.” *Sng 110:4*

⁷ E Ieesu' to te' to'to' avoe' voh e non manih po oeh, pare' hinhin vakis rakah voh non, pare' okook non e Sosoenën se va'aus poan ke' nat non mët. Suk ataaah, e' to vöknah voh ea, ko vavetet non o iu pe Sosoenën. Ke Sosoenën pënton en pe', pare' vaeh poan ke' hikta nanaöp non a mët.

⁸ Ivëhkëk, e Ieesu' to te' ro voh e non e Koa' pe Sosoenën, e' to kon kamis voh en, ko kamis pamëh, to vavaasis poan pa vatet a taate' pënton soe pe Tamaneah. ⁹ O kamis me a sun hah pe Ieesu' to vapuh vavih poan, ke' tavus voh en a te' se kon hah a ra, ka te' va'peh me no eah po to'to' tamoaan, ea o te' varih to pënton no eah. ¹⁰ Ke Sosoenën soe vatvus voh en pe', pare' soe pan, e' a Te' Susun po Te' Èsës He' vamanih pa ö ne Mëlkisëtëk, me o vute' pe' to te' vavoh ne.

Ea Se Nat No Te' Va No Manih Po Si' Koa'

¹¹ Eö' to te' me no' a ma tah peo vihvih to hiva' ne pa vamaaka, nö' se soe ka neöm, suk a Te' Susun po Te' Èsës He' vëh, e Kristo. Ivëhkëk, eöm to hikta kokon vamaaka oho' nem, paröm hikta onöt nem a vatet. ¹² Eöm to tavus voh em o te' to vavetet nem e Ieesu'. Ivëh, kôm se vavaasis pet a ma meh te' a soe pe Sosoenën vëh nöm to pënton voh, ivëhkëk, eöm to hikta nok voh. Ivëh, ka meh te' se vavaasis hah a neöm a pusun o vavaasis vamomoaan va pa soe pe Sosoenën. Eöm se pënton o vavaasis eh to te'

va non manih pa te' se eän en pa taään eh, ivèhkèk, eöm to rës avoe' e nem vamanih po te' to vameme' ne. ¹³ Ivèh, ko te' to hikta kokon vamaaka oho' ne o vavaasis eh pamèh, ee to te' va e ne manih po te' to vameme' ne, pare te' va e ne manih po koa'. Ee to hikta nat ne pa taate' totoopin heh nee se suk, me a taate' hat heh nee se koe. ¹⁴ O vavaasis eh to te' va non manih pa taään eh. A taään eh, e' a taään pa nap apa'puh, nee to vaasis hah rea, pare inan pataeah to te' vih non me a tah hat, ko vatet a tah to te' vih non.

6

Ea Se Te' Vakis No Ko Anoeh No E Sosenen Se Vavih A Ra

¹ Ivèh, ka se nat no te' avoe' no manuh po vavaasis vamomoaan suk e Kristo. O vavaasis vamomoaan pamèh to te' va non manih po vaasis pa te' vameme'. Ea se te' va no manih pa te' natsean to vavaasis, ko iu avoe' e non pa kon a ma meh vavaasis suk e Kristo. Ivèh, ka se nat no te' avoe' no manuh po vavaasis vamoaan suk e Kristo, o vavaasis pamèh to kunkuin a komaara, pan ea se he' tonun a ma taate' to hikta te' me ne o to'to' man manih pee, me ea se vaman e Sosenen.

² A ma vavaasis vamomoaan suk e Kristo, ivarih, a ma vavaasis va pa taate' vapupui no o Jiu' to vatet ne,* me a vaho' a koreera manuh pa pasun a te', me o vavaasis va pa mèt me a sun hah, me o vavaasis va pa kiiki a ma napan va po to'to'

* **6:2:** a taate' vapupui no o Jiu' to vatet ne. A ma taate' po Jiu' va pa vavoon a napan pa taate' vauhu po Jiu', e' to te' ke e non pa pupui vèh na to vavatet no kuru.

tamoaan. ³ Ivëh, ko vaman pea se nönö nö non, ko tavus na pa ö na se kon o vavaasis natsean, vamanih pa ö ne Sosenën to iu va ka rora.

⁴ A napan varih to pënton voh ee pa soe pe Sosenën ko vaman ee, ivëhkëk, ee to hahah ee po vavaasis vamomoaan suk e Kristo, e'e to hikta onöt rakah ne a panih, ko vaman hah a soe nee to pënton voh. Ee to kon voh a Tuvuh Vasio' vamanih po he' pe Sosenën pa nok a kiu pe'. ⁵ E'e to nat voh ee pa ö no a soe pe Sosenën to vih va non. Pare hara' voh ee po kikis pe Sosenën se matop amot e non pa ma napan. ⁶ A napan poë varih se keh hah ee po vavaasis vamomoaan suk e Kristo, ee to hikta onöt rakah ne a panih hah ma'. Suk ataeah, a taate' hah manuh pa taate' vamoaan to vatoe va e non manih pee to ni hah ee pe Koa' pe Sosenën manih pa kuruse. A tah pamëh to te' va non manih pa ma meh te' to vavovoeak hah ne e Ieesu' vamanih pa ö nee to nonok moaan vavoh ne pa ö ne Ieesu' to han voh non pa kuruse.

⁷ O upöm te' to te' va ne manih po oeh ne Sosenën to vanö ma' a uhön ke' vavih o oeh ka ma moeh taëen pupu vavih ne nën ka napan ënëen ne. ⁸ Ivëhkëk, o upöm te' to te' va e ne manih po oeh to te' me non o meon to'to', o meon to'to' se keh pu topnin a ma taëen, ee hikta se te' vih hah ne. O oeh se keh hikta vavoa' vavih a taëen e Sosenën se mirö' en pe'.

⁹ Ivëhkëk, eöm a ma vamomhë peö', emöm to hikta koman nem a soe vapipino' va po oeh hat to huh a non neöm. Emöm to nat e nem pan, eöm to kon a tapui o pöh apuh, ke Sosenën se kon hah a neöm, ivëh, köm nonok nem a ma kiu vihvih

va pa va'aus a napan. ¹⁰ E Sosoenën a totoopin tamoan, e' hikta se anoe non o iu nöm to vataare nem manih pe', pa ö nöm to nok a ma kiu va'aus vih varih nöm to nonok tamoan nem manih po te' varih to vaman ne e Ieesu'. ¹¹ Emöm to iu suntan rakah nem pan, eöm se vavetet rakah nem a taate' vih vëh, ke' öök na po poen no a ma tah na to anoeh no, se tavus vaman. ¹² Ea hikta se te' no o te' karauh, ivëhkëk, ea se vatet a kiu vih no te' va po vaman to nok voh, para vaman, ko anoeh no, ko kon a ma tah vih ne Sosoenën to soe vaman voh.

Ea Se Vaman No A Soe Man Pe Sosoenën

¹³ Ivëh, ke Sosoenën soe vaman ke voh e Abraham pa ö ne' se nok o vatompoan pa tah ne Sosoenën se nok. Suk ahik voh ta te' to apuh oah non o kikis pe Sosoenën. Ke Sosoenën vate' a ëhnaneah pa nok o vatompoan pe' pen Abraham. ¹⁴ E Sosoenën to soe ke Abraham pan, “Eö' to soe vaman voh ka oah a ö nö' se tapui rakah a oah, ko he' a oah a ma pus koa' peo.” ¹⁵ A ma tamoan ne Abraham to te' voh non pa taate' anoeh, pare' kon en pa ma tah ne Sosoenën to soe vaman ke voh poan.

¹⁶ Ivëh, ka te' se keh iu non a soe pe' se man rakah, e' se poka' a meh te' no a ëhnaneah to apuh oah non a ëhnan komaneah, ka soe man pamëh se vatö o kokoman pa te', ivëh, ka taate' heve se nat non te' non topnin a poa te'. ¹⁷ E Sosoenën to kehkeh vamaaka voh ke non o te' varih to se vaneah a ma tah ne' to soe vaman voh. E' hikta se panih hah non a soe vaman pe'. Ivëh, ke' vaho' a soe kikis pa tah ne' to soe vaman ke voh raeo. ¹⁸ E' to te' non a poa tah man varih, a soe kikis me

a soe vaman ne Sosenen to hikta se panih rakah non. E Sosenen hikta se piuk non manih pa ö ne' to soe a soe vaman pe'. Me Sosenen hikta se piuk non manih pa ö ne' to soe a soe kiki pe'. Ivöh, ka napan varih to panih a taate' hat moaan pee, ko he' rea manih pe Iesu', se anoeh ko ötöön vakis ne o vaman ne' to he' raee. ¹⁹ Ea to te' me no a taate' anoeh manih po kokoman pea vamanih pa anka' to ötöön non o parö' ke' atan non. O vaman pea manih pe Iesu' se te' eh non, suk o vaman pamöh to me ho a ra pa rum vapenpen vöh to te' non tonun o rara rë.† Ivöh, ka se huk vatët manuh pe Sosenen vöh pa vöön va kin. ²⁰ E Iesu' to vovoh ho ka ra manuh pa vöön va kin. Vamanih pa Te' Susun po Te' Ësës He' va pa ma tamoaan, me vamanih pa ö ne Mëlkisëtëk me o vute' pe' to te' vavoh ne.

7

E Mëlkisëtëk E' A Te' Ësës He'

¹ Ivöh ke Mëlkisëtëk, e' a te' sunön va vöön Salëm. Pare' te' non a te' ësës he' pe Sosenen Kiki Vi. E Abraham to hah tane' ma' po vapus pa ö ne' to vapus, ko vöknah a ma te' sunön, me a nap vëvënsun pee. Pare' akeh e Mëlkisëtëk manih hanan, ke Mëlkisëtëk tapui en pe'. ² Ke Abraham ki en pa ma tah, pare' he' en pe Mëlkisëtëk pa ma papaeh va pa ma havun tah ne' to ip këh po te' susunön pare' kon

† **6:19:** O rara rë to han pip non a paeh rum vapenpen koman a Iuun Hinhin Apuh po Jiu'. Ka Te' Susun po Te' Ësës He' varoe se ho po paeh poen komön o pöh kirismas. E Iesu' me to ho pa ö vapenpen vöh pa vöön va kin pa va'aus a ra, ka huk vatët manuh pe Sosenen.

ma'. A pusun in o ëhnan vëh, e Mëlkisëtëk ivëh, “A te' sunön va pa taate' totoopin.” Suk ataeah, e' a te' sunön va Salëm, ko ëhnan vëh a te' sunön va Salëm to soe non pan, “A te' sunön kamö'.” ³ Ahikta kiun to soe vanat non pan, e Mëlkisëtëk to te' me voh non e tamaneah pen sinaneah, me ahikta ö to soe vanat non o poen ne' to koa' voh ma', me o poen ne' to mët. E' me voh ahikta ma sipuneah. E'e' me to te' va e non manih pe Koa' pe Sosoenën, pare' te' non a te' ësës he' va pa ma tamoan.

⁴ Eöm se ep a ö no a tasun apuh pe Mëlkisëtëk to te' va non. E Abraham e sipuura to te' vavoh non nën. E'e' to kon voh a ma papaeh va pa ma havun tah ne' to kon voh pa ö ne' to ip këh voh pa ma te' susunön, pare' he' e Mëlkisëtëk, suk a tasun apuh pe'. ⁵ A kën sipun e Livaë, varih o te' ësës he' to vatet ne o Vavaasis pe Mosës, pa öt a ma papaeh va pa ma havun tah manih pa ma te' poëere varih a napan va Israël. Ivëhpëhkëk, e'e' a ma pus koa' pe Abraham. ⁶ E Mëlkisëtëk to hikta te' voh non pan, e' a te' va po vute' pe Livaë. Ivëhkëk, e' to öt voh en pa ma papaeh va pa ma havun tah manih pe Abraham, pare' tapui en pe Abraham a te' to vaman voh a soe vaman pe Sosoenën. ⁷ Ea to nat e no pa te' vëh to tapui a meh te', e' to kakis oah e non pa te' vëh to kon a tapui. ⁸ Manih po te' ësës he' e'e' to ötöt ne a ma papaeh va pa ma havun tah. O te' poë varih to mëtmët voh ee. Ivëhkëk, a te' vëh e Mëlkisëtëk to öt a ma papaeh va pa ma havun tah to te' tamoan e non vamanih, pa ö no Puk Vapenpen to soe va non. ⁹ O vute' pe Livaë to kokon voh e ne pa ma papaeh va pa ma havun tah. Ivëh, ka antoen e no pa soe vamanih pan, o Livaë to he'he' koe

voh ne manih pe Abraham, ke Abraham he' pet a ma papaeh va pa ma havun tah pee manuh pe Mëlkisëtëk. ¹⁰ E Abraham to akeh voh e Mëlkisëtëk, e Livaë he me' avoe' voh e non pa koa' ma' po poen ne Abraham to he' e Mëlkisëtëk a ma papaeh va pa ma havun tah pe'.

E Ieesu' To Te' Va E Non Manih Pe Mëlkisëtëk

¹¹ Moaan voh a taate' va pa kiu pa te' ësës he', me o Vavaasis pe Mosës to tane' voh ma' manuh pe Mosës, ko öök ma' manih po Livaë. Ivëh, no a napan va Israël to vavatet suk hah ne o Vavaasis pe Mosës no te' ësës he' po Livaë to vovoh ne. O te' ësës he' va po vute' pe Aron se keh te' totoopin voh ne, e' hikta se te' hah non to meoh vu te' ësës he', se te' va ne manih po vute' pe Mëlkisëtëk. ¹² O kikiis va po Vavaasis pe Mosës to tane' ma' manih pa taate' va pa kiu po te' ësës he'. Ko meoh vute' se keh kon a kiu pa te' ësës he', a kiu pa te' ësës he' pamëh nee to vavatet moaan ne, se panih en. Ivëh, ko kikiis va po Vavaasis pe Mosës se panih me en. ¹³ Ivëh, ke Ieesu' e Sunön pea no a soe pe Sosoenën manih po Puk Vapenpen to vanënën suk voh non poan pan, e' a te' va po meoh vute' ke. O vute' pamëh to hikta öt voh ne a taate' va pa kiu pa te' ësës he'. ¹⁴ E Sunön pea e Ieesu' e' a te' va po vute' pe Juda'. Ivëh, ke Mosës hikta soe voh ta pah soe manih po vute' poë varih se kon a kiu pa te' ësës he'.

¹⁵ Ivëh, ka nat vamaaka ee, pa meh te' ësës he' voon e Ieesu' to tavus en. E' to vatoe va e non manih pe Mëlkisëtëk. ¹⁶ E' to hikta tavus te' ësës he' vavoh manih pa ö ne' to tavus tane' ma' po vute' po te' ësës he'. Ahik. E' to tavus voh a te' ësës he'

manih po kakis va po to'to' tamoaan. ¹⁷ Manih pa ö no Puk Vapenpen to soe va non,
 “Eën se te' nom a te' ësës he' va pa ma tamoaan,
 vamanih pa ö no vute' pe Mëlkisëtëk to te'
 vavoh ne.” *Sng 110:4*

¹⁸ Ivëh, ka taate' moaan va pa kiu pa te' ësës he' na se vahik eah, suk ataeah a taate' pamëh to hikta te' kakis onöt non pa va'aus a napan, kee te' totoopin ne pa matan e Sosoenën. ¹⁹ Pe' a taate' kiu pa te' ësës he' po Livaë to hikta onöt voh non a vatotoopin a ma hat pa napan. Ivëhkëk, a kiu pa te' ësës he' vëh e Ieesu' to vih oah e non pa taate' va pa kiu pa te' ësës he'. A meh kiu pa te' ësës he' vëh e Ieesu', ivëh, e' to vatvus a taate' anoeh, ka huk vatët ee manuh pe Sosoenën.

²⁰ E Sosoenën to soe voh a soe kakis, pa ö ne' to vate' e Ieesu' pa kiu va pa te' ësës he'. Moaan voh a hikta soe kakis no Livaë to vate' voh manih pa kiu pa te' ësës he'. ²¹ Ivëhkëk, e Ieesu' to tavus a te' ësës he' pa soe kakis ne Sosoenën to soe vamanih pe' pan,
 “Eö' e Sunön to soe a soe kakis peö',
 parö' hikta se panih hah no' o kokoman peö'.
 Eën se te' nom a te' ësës he' va pa ma tamoaan.”

Sng 110:4

²² Ivëh, ke Ieesu' vapuh en po vatompoan voon topnin e Sosoenën me a napan pe'. O vatompoan pamëh to te' vih oah e non po te' vatompoan vamoaan, suk e'e to hikta vavatet voh ne.

²³ A napan to tatavus te' ësës he' voh ne, pare mëtmët këh e ne pa kiu pamëh. Pare hikta onöt ne a nok varë a kiu pee. ²⁴ Ivëhkëk, e Ieesu' to te' tamoaan e non, ka kiu pe' hikta se panih non,

vamanih po Livaë, o te' ësës he'. Ivëh, ke' hikta se he' non ta meh te'. ²⁵ Ivëh, ke Ieesu' onöt e non pa nok a kiu pa te' ësës he' pa va'aus tamoaan a ra, a napan varih to hinhin koe ne e Sosoenën manih pe Ieesu'. Suk ataeah, e' to te' tamoaan me e non pe Sosoenën, pare' hinhin ke non pea.

²⁶ Ivëh, ke Ieesu', e' a Te' Susun po Te' Ësës He', pare' onöt e non pa va'aus a ra. Suk e' a vivihan no a hikta pah hat to te' non manih pe'. E' a vivihan no a taate' pe' to te' ke e non pea a nap nonok hat, ka ëhnaneah to te' oah e non pa ma moeh tah kurus varu pa vöön va kin. ²⁷ E' to hikta te' va non po upöm Te' Susun po Te' Ësës He', e' to hikta iu non a taate' va pa he' me a ës ke na e Sosoenën o vöna' pa ma poen kurus, pa vahik a ma hat pa napan, me e' koman. E' to he' vavoh in manih po he' manuh pe Sosoenën. ²⁸ O Vavaasis pe Mosës to sosoe voh non pan, o Livaë se vate' a Te' Susun po Te' Ësës He' pa nok a kiu pamëh. Ivëhkëk, a kiu pee to hikta kikis onöt non a vahik a ma hat pa napan. Ivëh, ke Sosoenën soe voh a soe kikis se tavus amot ma' manih pa taate' va pa vate' e Koa' pe' Ieesu'. E koa' pamëh no kikis pe' to onöt e non pa vahik a ma hat pa napan. E' a vivihan, pare' te' tamoaan e non.

8

E Ieesu' A Te' Susun Po Te' Ësës He' Va Pa Vöön Va Kin

¹ Iva'ih, a pusun in a ma soe nö' to he' varu' a neöm. Ka te' me e no pa Te' Susun po Te' Ësës He' vëh to iho' non pa papmatö pa ö ihiho' vasio' pe Sosoenën. ² A te' ësës he' pea e Ieesu', to kiu non pa

ö vivihan te'te' pe Sosenen, no a hikta te' to nok voh.

³ O te' susun po te' eses he' to te' ne pa he' a ma he' me a es ke na e Sosenen o vona'. Ka Te' Susun po Te' Eses He' pea e Iesu', to te' me e non po he' ne' se he' na e Sosenen, o he' pameh, iveh e'e' koman.

⁴ Ivöh, ke' se keh te' voh non po oeh, e' hikta se te' voh non a te' eses he' manih po oeh. Suk ataeah, o te' eses he' manih po oeh to he' vahik voh ee na pa ma he' to vatet ne a kiu po te' eses he' varih o Livaë. ⁵ A iuun te'te' vah vöh no te' eses he' to kiu ne koman, to vëknöm non a iuun vivihan te'te' pe Sosenen manuh pa vöön va kin. E' to vatoe akuk va kov e non manih pa ö ne Mosës to ekeok vavoh non a ö te'te' pe Sosenen, vamanih pa ö ne Sosenen to vataare voh ke poan, pare' soe pan, “Eën se eok suk a ö nö' to vataare vavoh ka oah manuh kin pa tope.” *Eks 25:40*

⁶ Ivëhkëk, a kiu pa te' eses he' ne Iesu' to kon voh, to apuh oah e non pa ma meh te' eses he', me e' a te' vatopnin. E' to te' akuk va kov e non manih po vatompoan voon ne' to nok topnin e Sosenen me a napan pe'. Suk ataeah, a ma soe vaman vakuru ne Sosenen to he', kee te' vavih oah e ne pa ma te' vamomoaan.

⁷ O vatompoan vamoaan pe Sosenen me a napan se keh te' onöt voh e non pa vahik a ma hat pa napan, e Sosenen hikta se iu hah non to meoh vatompoan. ⁸ Ivöh, ke Sosenen taum voh a ma hat manih pa napan pe', pare' soe voh pan,

“Amot nö' se nö ma',

ko nok o vatompoan voon me ra napan to te' ne pa muhin va Israël,

me o vute' pe Juda'.

⁹ O vatompoan pamëh hikta se te' va non manih po te' voh pa kën sipuiire.

Manih pa koreneo', nö' to me tavus këh ma' raeo pa muhin va Isip.

E'e to hikta matop voh ne o vatompoan möm to nok voh.

Ivëh, nö' to he' tonun suk voh raeo.

¹⁰ O vatompoan nö' se nok me a napan va Israël ivëh,

eö' se vate' a taate' peö' manih po kokoman pee,

parö' kiun eah manih pa komëëre,

kee se pënton a soe, ko vatet a taate' peö',

eö' se te' no' e Sosenën pee,

kee se te' ne a napan peö'.

¹¹ Ahikta paeh va pee se vavaasis non o upöm pee, suk ataeah ee se nat e ne peö',

taneo no ma' po koa',

ko öök no ma' pa nap apa'puh.

¹² Eö' se ururuan a ma taate' hat pee,

parö' ihan anoe eo' pa ma hat pee.”

Jer

31:31-34

¹³ E Sosenën to vavaato suk non o vatompoan voon, pare' soe pan, “O vatompoan vamoaan no a napan to hikta matop voh ne.” Ivëh, ke Sosenën soe pan, o vatompoan pamëh to vamoaan ko se hik en.

9

A Te' Susun Po Te' Ësës He' Vamoaan To Ësës Voh Non O Vöna'

¹ O vatompoan vamomoaan to te' me non a ma taate' va pa kë a ëhnan e Sosenën no te' ësës he' to

nok manih koman a topa vasio' te'te' vah manih po oeh. ² A topa vasio' te'te' vah nee to eok, ka ö vëh mahën to te' non a ö toktok po vau', me a pok, ka manih pa pok to te' non a taëën nee to he'he' ne na e Sosoenën. Ko te' ësës he' varoe to ënëën ne. ³ Ka manih tonun a ö vapenpen nee to vahan pip a ö vasio' te'te' pe Sosoenën po rara papanö'. ⁴ Manih pa tonun o rara pamëh to te' non a pok vapenpen nee to mon voh po vös gol, pare ësës ne a ma tah vavuh vih nën. Pare' te' non a pokis nee to mon po vös gol. A pokis pamëh to te' non a mana' to te' hop non pa nöh nee to nok pa gol, me o toknon pe Aron to veoh voh en,* me a poa ta vös to kiun non a havun soe vaënpan pe Sosoenën. ⁵ Tonun a pokis to te' non a poa ankerö' varih, a ëhnëere o Sërupim to vëknöm ne a ö vasio' te'te' pe Sosoenën. Ka poa paknëere va'na'töön ne a ö nee to tatapui ne o era' po vöna' va pa vahik a ma hat pa napan. Ivëhkëk kuru, na se hikta vahutët vörep suk no a ma tah poë varih.

⁶ Iva'ih, a ö no a ma tah to te' vavoh ne, a te' ësës he' se ho manuh pa ö vamahën pa nok a kiu pe'. ⁷ Ivëhkëk, a Te' Susun po Te' Èsës He' to se ho oah manuh pa koman a ö vasio' te'te' pe Sosoenën pa nok a kiu pe' po pöh poen komön o pöh kirismas. E' se te' ho o era' po vöna' ne' se he' na manuh pe Sosoenën, pa vahik a ma hat pa napan nee to hikta koman ne a nok, me a ma te' hat koman pe'. ⁸ Ivëh, ka Tuvuh Vasio' vavaasis vamaaka en pea, pa ö no a ma tah varih to te' va ne manuh pa topa vasio'

* **9:4:** Ep na po Puk Nampa', 17:6-10 to sosoe non a ö no toknon pe Aron to veoh voh en.

te'te' vah. Ka hanan va pa ho manih pa Ö Vasio' Oah to hikta taperet voh non pa ö no a topa vasio' te'te' vah vamomoaan to te' avoe' voh non. ⁹ A taate' va pa vaës o vöna' vamanih po he' to vataare a ra pan, e' to hikta onöt non a vavivihan o to'to' po te' varih to kë ne a ehnan e Sosenën. ¹⁰ A ma taate' va pa pupui a ma tah varih, taëen, ruen vih kakaak, vapupui koren, me a taate' ësës vöna', e'e a ma tah va po sionin varoe to hikta onöt ne a va'aus o to'to' pea. Ivëhkëk, a ma tah poë varih to te' anoeh ro voh ne a ö ne Sosenën se panih en pee manih po vatompoan voon.

¹¹ Ivëhkëk, e Kristo to nö vavoh ma' manih pa Te' Susun po Te' Èsës He', pare' panih en pa ma tah vamoaan to te' voh ne, e' to panih en pa taate' va pa ës o vöna', me a he' a ma he' manuh pe Sosenën. Manuh pa vöön va kin a iuun vasio' to te' apuh oah e non, pare' totoopin, no hikta te' to nok voh. A tah vih ivëh, e Kristo to mët ko sun hah, pare' nö nën pa nok a kiu pa Te' Susun po Te' Èsës He', pare' panih en po vatompoan vamoaan. ¹² E Kristo to voen hah a ra po era' pe', pare' he' a ra o to'to' tamoaan. Pare' ho manuh pa iuun vasio' vöh pa vöön va kin po pöh poen ro. Ivëhkëk, e' hikta te' o era' va po vöna' pa he' vamanih po he'. ¹³ O era' pa meeme', me a purmakaö' apuh, me o kukuvun in a purmakaö' seka' nee to ës. Pare varapök manih pa napan varih to te' me ne a ma hat, ka ma hat tera' varoe pa napan to hik ee. Ivëhkëk, o era' pe Kristo to kikis oah e non po era' pa vöna'. O era' pe Kristo to ihan anoe a ma hat tera', me a ma te' hat kokoaan pa napan. ¹⁴ A tah vëh to tavus man en pa ö ne Kristo to vapuh en pe'

po era' pe'. A Tuvuh Vasio' to va'aus poan manih pa ö ne' to he' ea manuh pe Sosenën vamanih po he' vih vivihan te'te' tamoan. O era' pe' se pupui a ma kokoman vakooan pea, ka koe a ma taate' hat moaan poë varih, se me en pea pa mët. Ivëh, ka se nonok no a kiu pe Sosenën to'to' tamoan.

¹⁵ Ivëh, ke Kristo kiu non topnin o vatompoan voon po te' varih, ne Sosenën to vaoe se kon a tapui te'te' tamoan, ne' to soe vaman voh. A tah vëh se tanok suk e Kristo to mët, marën a voen hah raoe, pare' vahik en pa ma hat pa napan to te' voh ne paan o vatompoan vamoan. ¹⁶ A te' se keh kiun en pa soe vaonöt pa tah ne' to vaneah non no a meh te' se kon, ahikta te' to onöt non a kon, ke' öök non po poen ne tövaneah se mët. Po poen ne' to maaka pan, e tövaneah to mët en, a meh te' to onöt e non pa kon a ma tah varih pa ö no a soe vaonöt to soe va non. ¹⁷ A soe vaonöt pamëh to hikta te' non ta tah pa ö no a te' to kiun a soe vaonöt to te' to'to' non. A te' vëh no a soe vaonöt to vaonöt ke poan, e' se kon varoe pa ö no a te' pamëh to kiun a soe vaonöt to mët en. ¹⁸ Ivëh, ko vatompoan vamomoan to te' vaeh koe voh non manih po era' in o vöna'. ¹⁹ Vamomoan ne Mosës to soe ke ra napan a ma taate' pe Sosenën. Pare' kon o era' pa meeme' me a purmakaö' seka', ko hovën pa ruen, pare' tai ma' a popoko' naon, ko pöm po kuri, ko varu na pa nam era', pare' kon hah, ko rapis a napan va'peh me o puk vëh no a soe pe Sosenën to kiun non. ²⁰ Ke Mosës soe pan, "Iva'ih, o era' to vaeh non o vatompoan ne Sosenën to he' voh a neöm, nöm se vavatet nem."

Eks 24:8

21 E' to nok pet va en nèn manih pa iuun te'te' pe Sosoenën, me a ma moeh tah varih nee to kë ne a ëhnan e Sosoenën. 22 Manih po Vavaasis pe Mosës to soe non pan, a ma meh tah, me a ma hat pa napan na to pupui vavoon nõ no po era' po vöna'. Ivëh, ke Sosoenën hikta onöt non a ihan anoe a hat pa napan, pa ö no era' se keh hikta tako'.

O Era' Pe Kristo To Pupui Vavoon A Ra

23 Ivëh, ka ma tah kurus varih koman a topa vasio' pamëh,† nee se pupui vavoon po era' po vöna', to vëknöm ne a ma tah to te' ne pa vöön va kin. Ivëhkëk, a ma tah va pa vöön va kin to iu ne o era' to te' vih oah rakah non. 24 Ivëh, ke Kristo to ho voh en pa vöön va kin pa iuun vapenpen pe Sosoenën, a iuun pamëh no a hikta te' to eok. Ivëh, ke' te' ka no ma' ra manuh pa vöön va kin va'peh me Sosoenën. 25 O Te' Susun po Te' Ësës He' po Jiu', to oho voh ne pa piprom vivihan va'peh me o era' po vöna', po pöh poen komön o pöh kirismas, pa ma kirismas kurus. Ivëhkëk, e Kristo to hikta he' vapeo o era' pe'. 26 Ivëh, ke Kristo hikta kon kamis vapeo voh, taneo non po poen ne Sosoenën to nok o oeh, ke' öök non po poen vëh kuru. E' to koa' voh ma' manih po oeh, ko mët ko sun hah, pare' hikta se mët hah non. Ahik rakah. E' to tavus manih po poen vëh kuru pa ö ne Sosoenën to vaeh o vatompoan voon. E Sosoenën to vaeh o vatompoan voon pa ö ne' to vanö ma' e Kristo, ke' he' ea vamanih po he' to ihan anoe non a ma hat kurus pa napan. 27 Ea se mët a paeh mët ro, ko vasuksuk ne Sosoenën se kiiki a ma hat na to nok.

† 9:23: [... a topa vasio' ...] E' a ö ne Sosoenën to te'te' non.

28 Ivëh, ke Kristo mët voh en, ko he' ea vamanih po he' va pa ihan anoe a ma hat pa napan kurus. E' to hikta se vapöök mët hah non, suk a ma hat pa napan. Ivëhkëk, e' se hah en ma' pa kon hah o te' varih to vamatop ko anoeh ne a hah pe'.

10

A Ma He' Vamoaan To Hikta Vahik Non A Ma Hat

¹ O Vavaasis pe Mosës to te' vavoh non manih po vëknöm akuk in a ma tah se tavus amot ma'. Ivëhkëk, a ma he' varih nee to he'he' ne pa ma pah kirismas hikta onöt ne a vavivihan o te' varih to nö ne manuh pe Sosenën pa vasunön eah.

² A vöna' ës se keh onöt e non pa vavoon a ma napan, ivëh, ko te' ësës he' hikta se ësës hah ne o vöna'. E Sosenën se keh ihan anoe rakah en pa ma taate' hat pa napan kurus varih to nönö ne ma' pa vasunön eah, a, a napan poë varih se tavus vavoon ee pa pah he' ro, pare hikta se teen hah ne ta hat. ³ Ivëhkëk, a ma he' poë varih nee to he'he' ne pa ma pah kirismas pa vahik a ma hat pee, a ma he' poë varih to soe vanat hah varoe non rae a ma hat pee. ⁴ Suk o era' pa meeme' ke' a purmakaö' to hikta onöt non a vahik këh rae a ma hat pee. ⁵ Ivëh, ka tëem ne Kristo to iu nö voh non ma' po oeh vëh, e' to soe ke Tamön a soe vëh no a te' vanënën soe to kiun voh, ko soe pan,

“Eën to hikta iu hah nom o era' va pa vöna' no a te' ësës he' se he' vamanih pa ma vu he'.

Ivëhpëhkëk, eën to he' a neo' o sionin vamanih po he' va pa vahik a ma hat pa napan.

⁶ Eën to hikta vaeö hah me nom o vöna' varoe nee to ësës ne manuh pa pok vapenpen, vamanih po he' va pa vahik a ma hat.

⁷ Kuru eö' to soe vamanih,

'Eö' ivëh e Ieesu', se vatet eo' po iu pën, Sosoenën.

Vamanih pa ö nee to kiun suk vavoh ka neo' po Puk Vapenpen.' ” *Sng 40:6-8*

⁸ E' to soe momoaan en pan, e' to hikta iu hah non a ma vöna' nee to ësës ne manih pa pok vapenpen, vamanih po he' va pa vahik a ma hat. E'e' to soe ro voh en, ivëhkëk, o Vavaasis pe Mosës to soe vakis avoe' e non pan, e'e se ësës vöna' avoe' e ne. ⁹ Pare' vapöök soe ken pe Sosoenën pan, “Eö' se vatet eo' pa ma tah nën to iu nom.” Ivëh, ke Sosoenën to vahik en pa taate' vamoaan va pa ës o vöna', pare' vate' varu' en po he' voon va pa vahik a ma hat pa napan. ¹⁰ E Ieesu' Kristo to vatet voh o iu pe Sosoenën, pö ne' to he' a sionineah, ko mët suk a ra pa paeh tääm ro. Ivëh, ka tavus ee o te' vivihan.

¹¹ O te' ësës he' po Jiu' to susun ne pa nok a kiu pa ma poen kurus. Ivëhkëk, o vöna' poë varih nee to he'he' ne vamanih po he' to hikta se vahik non a ma hat pa napan. ¹² Ivëhpëhkëk, e Ieesu' to he' paeh ro voh ea vamanih po he', to te' vih oah e non pa taate' va pa ës o vöna', pa ö ne' to mët ko sun hah, pare' iho' non pa papmatö pe Sosoenën. Suk a kiu va pa voen hah a ra to hik en. ¹³ Kuru e Ieesu' to iho' non pa papmatö pe Sosoenën, pare' anoeh avoe' e non po poen ne Sosoenën se vaho' o te' varih to vakihat me ne poë, kee vapaan ke ne poë. ¹⁴ Ivëh, ke Ieesu' to mët a paeh tääm ro, ka

tah pamëh to nok a ma napan, kee tavus ee o te' vivihan va pa ma tamooan.

¹⁵ A Tuvuh Vasio' to soe tavus momooan voh en manih po Puk Vapenpen pan,

¹⁶ “E Sosoenën to soe pan, ‘Iva'ih o vatompoan nö' se nok me raoe.

Amot nö' se kiun a ma taate' peö' manih po kokoman pee.

Me eö' se vaho' manih po to'to' pee.’ ” *Jer 31:33*

¹⁷ Pare' sosoe avoe' e non pan,

“Eö' hikta se koman hah no' a ma hat pee me a taate' vatösoe pee.” *Jer 31:34*

¹⁸ Ivëh, ka taate' va pa ës o vöna' va pa vahik a ma hat, ne Sosoenën to hikta iu hah non. Suk a ö ne' to ihan anoe vahik voh en pa ma hat poë varih.

Ea Se Huk Vatët Manuh Pe Sosoenën

¹⁹ Ivëh, kën kea, manih pa mët pe Ieesu', ea to te' me no po vaman, ko hikta se naöp no a huk vatët manuh pa ö vapenpen oah te'te' pe Sosoenën.

²⁰ Moaan voh o rara to han pip voh non a ö te'te' pe Sosoenën koman a Iuun Hinhin Apuh. O rara pamëh to tasi vakëh po poen ne Ieesu' to mët pa kuruse. Ivëh, ke Ieesu' to peret ka ra a hanan voon va pa huk vatët manuh pe Sosoenën, pa ö ne' to mët ko sun hah, pare' te' to'to' tamooan e non.

²¹ Ivëh, ka te' me e no pa Te' Susun po Te' Ęsës He' to matop a rora a napan pe Sosoenën. ²² Ivëh, ka se huk vatët ee manuh pe Sosoenën, me o vaman kikis, va'peh me o pöh kokoman, suk o to'to' pea to voon va en manih pa ö na to vahu pa ruen maaka.

²³ Ea se öt vakis o vaman pea ko anoeh no o va'aus pe Sosoenën, suk ea to vaman no a ö ne' se suk en

pa soe man pe'. ²⁴ Ea se koman no a ma meh te' pea va po vaman, ko vakikis hah a no, para nok a taate' iu te', me ea se nok a ma taate' vih manih pa topniira. ²⁵ Ea se koe a vakah a taate' te' vatönun pa vasunön e Sosoenën pa taate' hin vamanih pa ö no upöm te' to nonok va ne sih. Ivëhpëhkëk, ea se vakikis a ma meh te' pea va po vaman, ka se te' kikis no po vaman, ko anoeh no o Poen apuh ne Ieesu' Kristo se nö ma' pa kiiki a ma napan.

²⁶ Ahik hah ta hanan va pa vahik a hat pa ö na to nat e no pa soe man na to kon voh ee. Ivëhpëhkëk, ea se keh he' tonun avoe' e no pe Ieesu', me a Tuvuh Vasio', ka hik hah ta meh hanan va pa vahik a hat pamëh. ²⁷ Ivëh, ka ma te' to pënton voh ee pa soe vih pe Sosoenën, pare he' tonun avoe' e ne, a napan poë varih ne Sosoenën se kiiki en pee, suk a ma taate' hat pee. Ka nap hat vatösoe ne Sosoenën se vanö en pee po sura' ësës tamoan. ²⁸ O te' to vatösoe ne, ko hikta vavatet ne o Vavaasis pe Mosës, ivëh ka pöök, ke' a kukön te' nat i rae, pare vavatët rae manih po te' pëpënton vahutët, kee ip vamët ee pee, me ahik to ururuan. ²⁹ E Sosoenën se po' nok vah va in a te' vëh nih no era' pe Ieesu' to vavoon poan, ke' he' tonun e Koa' pe Sosoenën, me a vaörakuk o era' pe Ieesu', me a Tuvuh Vasio'? A te' pamëh se kon kamis oah rakah, suk a taate' vatösoe pe'. ³⁰ Ea to nat e no pa soe ne Sosoenën to soe voh manih po Puk Vapenpen, pare' soe pan,

“Eö' se vakmis o te' varih to nonok ne a ma hat,
parö piun koman eo' pa ma hat pee.” *Lo*

32:35

Pare' soe pet en pan,

“E Sunön koman se kiiki a ma hat pa napan pe’.”

Lo 32:36, Sng 135:14

³¹ Ivëh, ka soe pamëh to va'naöp non a napan ne Sosenën to'to' tamoan se keh öt rae ko vate' rae po vahutët.

³² Eöm se nat nem anoe a ma poen vamoan, moan voh ne eöm to nat e nem pa soe pe Sosenën, paröm panih a ma taate' hat peöm, a taate' panih peöm nöm to kon kamis suk voh em. Ivëhkëk, eöm to öt vakis voh em po vaman peöm.

³³ A ma pöh poen nee to vasun voh a neöm pa matëëra napan pa vöknah a neöm, ko vakmis a neöm. Ka ma meh poen me nöm to te' hop voh e nem pa ma te' varih, nee to nonok vahat ne rae.

³⁴ Ivëh, köm kon kamis va'peh me voh em po te' nohnoh, paröm te' vaeö e nem, po poen vëh ne to kon këh a neöm a ma tah nöm to vaneah nem. Pe' eöm to nat e nem pa tah vih, ivëh, o to'to' tamoan to anoeh e non ma' peöm manuh pa vöön va kin.

³⁵ Ivëh, köm se koe a vakah o vaman peöm manih pe Ieesu', suk ataeah, e Sosenën se he' amot en peöm po voen apuh va pa vöön va kin.

³⁶ Eöm se te' me nem a taate' anoeh pa ö nöm to vatet nem o iu pe Sosenën. Ivëh, ke eöm se kon em pa ma tah ne' to soe vaman voh ka neöm. ³⁷ Ivëh, ke Sosenën soe vamanih komön o Puk Vapenpen pan, “E' hikta se te' rë non, ka te' vëh ne Sosenën to vate' se nö en ma'.

³⁸ A napan peö' varih to vavatet ne a taate' to-toopin,

ee se te' to'to' tamoan e ne, suk e'e to öt vakis ne o vaman pee.

Ivëhkëk, a paeh va pee se keh tarih hah manuh pa ma taate' moan pe',

ko he' tonun a neo',
 eö' hikta se te' vaeö va'peh hah me no'
 eah.” *Hab 2:3-4*

³⁹ Ivëhkëk, ea hikta te' hop no po te' varih to ahah
 ne pa ma taate' moaan pee. Ee se ro po sura' ësës
 tamoan. Ivëhpëhkëk, ea to te' me no o vaman
 manih pe Ieesu', ke' kon hah en pea.

11

A Taate' Vaman

¹ Ka taate' va po vaman to te' va non manih, ea to
 nat vavih va e no manih pan, a tah na to anoeh no
 se tanok, e' se tanok en. Ea to hikta ep avoe' no pa
 tah pamëh na to nat no pan, e' se tanok, ivëhkëk,
 e' se tanok amot en. ² Ivëh, ka manih po vaman
 pe sipuura ne Sosoenën to vaeö me raoe, suk ee to
 vaman ne a soe vaman pe'.

³ Manih po vaman pea, ea to maaka e no pan, e
 Sosoenën to nok voh a akis, me o oeh manih pa soe
 varoe ko pe'. Ivëh, ka ma tah varih na to ep no, ne
 Sosoenën to nok tane' manih pa ma tah na to hikta
 onöt no a ep.

⁴ E Ebel to vaman voh a soe vaman pe Sosoenën,
 ivëh, ke' he' o he' va pa vöna' manuh pe Sosoenën
 to vih oah e non po te' he' pe kea pe' Keen. Manih
 po vaman pe Ebel, e Sosoenën to poka' voh poan
 a te' totoopin. Ke Sosoenën vaeö in o he' pe'. E' to
 mët voh en, ivëhkëk, a taate' vaman pe' to vavaasis
 avoe' e non pea pa vatet a taate' pamëh.

⁵ E Inök to vaman voh non a soe vaman pe
 Sosoenën, ivëh, ke' nö en pa vöön va kin, e' hikta
 mët, ivëh, ka napan hikta taum voh poë. E
 Sosoenën to me këh en pe' po oeh, suk a pop pe'

to vih pa epep pe Sosoenën. ⁶ Ahikta te' se he' vaeö e Sosoenën pa ö ne' to hikta te' me non o vaman. A te' to nö non manuh pe Sosoenën, e' se te' me non o vaman, pan e Sosoenën to te' e non, ke' se tapui en po te' varih to vaiu ne poë.

⁷ E Noa' to vaman voh non a soe pe Sosoenën to soe non pan, a unat se mirö' o oeh. Ivëhpëhkëk, a unat to me' avoe' voh e non pa tavus, ke Noa' tēnan a soe pe Sosoenën, pare' nok en po parö' apuh, ne e' me ra kēn tom sinan pe' se hop ko te' ne, ko nat ne kon vahat. Manih po vaman pe', e' to vataare a ma taate' hat pa napan. Ivëh, ke Sosoenën poka' en pe' a te' totoopin.

⁸ E Abraham to vaman voh non e Sosoenën, pare' pēnton a soe pe', pare' kēh en pa muhin koman pe', pare' hikta nat non e' nōnō non nih. A muhin pamēh ne Sosoenën to soe vaman voh a ö ne' se he' poan. ⁹ E Abraham to vaman voh non pan, e Sosoenën se he' poan a muhin koman pe', ivëh, ke' te' vavoh non manih pa te' va pa meh muhin manih pa muhin ne' to te' non. E Abraham, ke Aēsak, ke Jekop, to te' voh ne pa ma iuun te'te' vah. Ke Aēsak, me e Jekop to nat e ne pan, ee se kon va'peh me e Abraham a muhin vëh ne Sosoenën to soe vaman voh. ¹⁰ Ivëh, ke Abraham to anoeh voh e non o poen ne Sosoenën se eok a vöön eh vëh se te' tamoan non.

¹¹ E Sara' me to vaman voh non pa ö ne' se han koa' en, ivëhkëk, e'e' pen e voe pe' Abraham to manot ee, me e Sara' to vavihi, ivëh, kee hikta onöt ne a vatvus ta koa'. E Sara' to vaman voh e non pe Sosoenën se suk en pa soe vaman pe', ko he' en pee ta koa'. ¹² E Abraham to manot ro voh en, ivëhkëk,

e' to vasipun en pa napan to te' peo va i ne manih po vesun varuh akis me manih po kösan va sinten tahi', no a hikta te' to onöt non a ëh.

¹³ A ma te' varih, e Abraham, me Aësak, me Jekop, to vaman voh ne, pare mët ee. Ee to hikta ep in a ma tah ne Sosenën to soe vaman ke voh raoe. Ee to me' voh e ne pa vaneah a ma tah poë varih. Ivëh, kee nat e ne pan, ee a nap aun. ¹⁴ A napan to sosoe va ne nën to nat e ne pee to vavaiu ne ta te' muhin se vaneah ne. ¹⁵ E'e to hikta koman hah ne a muhin vöh, nee to këh voh ma'. Ee se keh koman ne, e'e se hah ee pa muhin pamëh. ¹⁶ Ivëhpëhkëk, ee to anoeh voh ne a vöön vih oah pee ipamëh, ivöh pa vöön va kin. Ivëh, ke Sosenën hikta hara' vapoet non pa ö nee to poka' ne poë e Sosenën pee. Suk e' to vamatop ken pee pa vöön voon pee vöh pa vöön va kin.

¹⁷ E Abraham to vaman voh non, ko he' en pe koa' pe' Aësak vamanih pa vöna' nee se ës ke na e Sosenën. Pa ö ne Sosenën to punö' poan. E Abraham voh, ivëh ne Sosenën to he' voh a soe vaman pe'. Ivëh, ke Abraham vamatop voh en pa he' a pah koa' ro pe', vamanih pa vöna' ne' to ës ke na e Sosenën. ¹⁸ E Sosenën to soe vovoh voh ken pe Abraham, "E Aësak se vasipun in a ma napan."

¹⁹ E Abraham to vaman non pan, e Sosenën se vato' hah e Aësak, pa ö ne' se keh ip vamët voh poan, vamanih po he' ne' to ës ke na e Sosenën. Ivëhkëk, e Abraham to kon hah en pe Aësak to hikta mët.

²⁰ E Aësak to vaman voh non e Sosenën. Ivëh, ke' he' voh en pa tapui pe' manih pe Jekop, pen Iso'. A tapui pamëh nee se kon amot a ma tah vihvih.

²¹ E Jekop to vaman voh non e Sosenen, iväh, ke' he' en pa tapui pe' manih pa poa koa' oete' pe Jeosëp, vamomoan in a mët pe'. E' he toon hah a non po toknon, pare' hinhin non e Sosenen se tapui a poa koa' pe Jeosëp.

²² E Jeosëp to vaman voh non e Sosenen pa ö ne' to vavaato suk non a nö pa napan va Israël se tavus këh a muhin va Isip. E' to soe voh a soe pamëh pa ö ne' to vatët non pa mët, me o soe vanat va pa ö nee se te' a ma soa' pe' pa ö nee se tavus këh a muhin va Isip.

²³ E taman me sinan e Mosës to vaman voh ne e Sosenen, pare hikta nanaöp ne a soe kakis pa te' sunön va Isip. A soe kakis pamëh to soe non pan, a napan va Israël se ip vamët a ma koa' oete' pee. Ee to ep voh e koa' pee to matan vavih. Iväh, kee koaan e Mosës pa kukön sivö, suk ee to vaman ne pan, e Sosenen se vate' poan pa va'aus a napan va Israël.

²⁴ E Mosës to vaman voh non e Sosenen pa ö ne' to apuh ma'. Pare' hikta iu voh non a ö ne semon a te' sunön va Isip se vasinan avoe' i non poan. Iväh, ke' koe en pa kon a tasun pa te' sunön va Isip. ²⁵ Ivëhpëhkëk, e Mosës to vamatop e non pa kon kamis va'peh me ra napan pe Sosenen, varih a napan va Israël. Pare' rës e non pa he' tonun e Sosenen pa kon vaeö pa tëm kökööt, vamanih pa ö no napan va Isip to nonok va ne. ²⁶ E Mosës to vamatop voh e non pa kon poet va'peh me ra

napan pe Mesaäa'.* E' to rës voh e non pa öt a moni', me a ma moeh tah vihvih va pa kaman va Isip. Suk ataeah, e' to ep e non na po voen apuh oah ne' se kon amot ne Sosenën se he' poan.

²⁷ E Mosës to vaman voh non e Sosenën, ivëh, ke' këh tavus a muhin va Isip, pare' hikta nanaöp non o heve pa te' sunön va Isip. Ea to hikta onöt no a ep in e Sosenën pa mataara, ivëhkëk, e Mosës to te' me non a taate' vaman, vamanih pa te' to ep in e Sosenën, ko vaman pe' manih pe Sosenën to eh. ²⁸ E Mosës to vaman voh non pan, e Sosenën se kon ke a ma koa' oete' vamomoaan va Israël, kee hikta se mët ne, ivëh, ke' vavaasis a ma napan va Israël pan, ee se ip a sipsip vamanih pa ö ne Sosenën to soe, pare kon o era' pe' ko rëp manih pa ma hopa'. Suk a ankerö' se ep in o era' ko hikta se ip vamët non a ma koa' oete' vamomoaan pee.

²⁹ A napan va Israël to vaman voh ne pan, e Sosenën se me tavus këh raoe a muhin va Isip, ivëh, ka naman vëh nee to popoka' ne a Naman Erera' nö vakëh, ka napan suk ee po oeh. Ka nap vëvënsun va Isip kehkeh vatet ne raoe, ka naman takök hah ma' ko kopös en pee, kee mëtmët ee.

³⁰ A napan va Israël to vaman voh ne pan, e Sosenën se va'aus raoe, ivëh, kee vavatvi ne a kiikin vös va Jeriko' po tönim me ro pöök poen. Ke Sosenën va'aus raoe ka kiikin vös pamëh takök, ko taru vahik en. ³¹ E Rehap a köövo te'te'vaasi' moaan voh to vaman non pan, e Sosenën se kon

* **11:26:** E Mesaäa', e Kristo to me' avoe' voh e non pa koa' po poen ne Mosës to te' non, ivëhkëk, e Mosës to vaman voh non pan, e Mesaäa' se koa' tane' ma' pa napan va Israël. Ivëh, ke' iu te' va'peh me non a napan va Israël, ko kon punis va'peh me raoe.

ke en pe' ke' hikta se mët non, ivëh, ke Rehap va'aus vavih a poa te' to nö pa epep aven pa vöön va Jeriko'. Ke Sosenën va'aus en pe', ke' hikta mët va'peh me ra napan varih Jeriko' to vatösoe ne e Sosenën.

³² Eö' to hikta te' me no' ta tääm, nö' se vahutët suk pet no' na a ma te' varih to vaman voh ne e Sosenën, e Gideon, me Barak, me Samson, me Jëpta', me Devit, me Samuël, me ra ma meh te' vanënën soe. ³³ E'e to vaman voh ne ko vavayet ne e Sosenën, pare kon a ma tah ne Sosenën to soe vaman voh, pa ö nee to vapus pip vaeh suk a napan pee Israël. Pare onoah a ma napan va pa meh muhin to vakihat me ne e Sosenën. Pare hinhin ne e Sosenën se matop non raoe, pare' sunpip ko ötöön a rivoero laëon, kee hikta onöt ne a mirö' ko ëën ta ma paeh pee. ³⁴ E'e to vaman voh ne pan, e Sosenën se va'aus raoe, ivëh, ka sura' hikta ës i raoe, ka ma meh tavus këh ee po te' se ip raoe po rapis rë. E'e ro sunë, ivëhkëk, ee to kon eh hah ee, pare te' eh oah rakah e ne koman a ma vapus me ro upöm te'. ³⁵ O köövo to vaman voh ne pan, e Sosenën se va'aus raoe, ivëh, ke Sosenën vato' hah en pa ma paeh te' pee to mët voh ee. Ivëhkëk, a ma meoh upöm te' to mët, suk o te' to rës voh ne a taate' vaman po te' poë varih, pare nohnoh voh raoe, ko ip vamët ee pee. Ivëh, ka ma te' poë varih to vaman ne se sun hah, ko te' ne po to'to' vih manuh pa vöön va kin. Suk ee to koe ee pa rusin këh o kamis no te' hat to nonok ne manih pee.

³⁶ A ma meh te' va po vaman no te' hat to rëp vavakmis voh raoe po uris, ka ma meh nee to

nohnoh po uris eh, ko vaho' raoe manuh pa iuun nohnoh, pare kö raoe. ³⁷ O te' hat to tösvös voh a ma meh te' va po vaman, ko so' kukurus a ma meh pee, ko moes kukurus ee pa ma meh po rapis rë. O te' va po vaman to arus voh, pare ohop voh ne a ma kap sipsip me a ma kap meeme'. Ka nap hat nonok vahat voh ne raoe. ³⁸ O te' va po vaman varih, to vih oah e ne po te' to nonok vahat ne raoe. Ko te' va po vaman to nönö vah voh kov e ne, vamanih po te' aun koman a moeh totope upin, pare te' voh ne koman o oeh me manih pa ma vëvë.

³⁹ A ma te' varih to vaman voh ne. Ivëh, ke Sosoenën poka' raoe pan, ee a ma te' vih vörep. Ivëhkëk ee to me' avoe' e ne pa kon a ma tah vih ne Sosoenën to soe vaman voh. ⁴⁰ Suk ataeah, e Sosoenën to te' me voh non o meoh kokoman to te' vih oah e non, to onöt non a ö na se kon a ma tah vihvih to se va'aus va'peh raoe. Suk ee to hikta onöt ne a kon vovoh këh voh a ra.

12

Ea Se Nat No E Ieesu', Para Vaman No Eah

¹ Ea to te' me no pa ma te' va po vaman varih nö' to vavahutët suk varu' no'. Ee to mët voh ee, ivëhkëk, ee to ut e ne pa pop pea.* Ivëh, ka se öt vakis o vaman, ka se tavus manuh pe Sosoenën. Ea se öt vakis o vaman pea vamanih po te' to vaveo ne po vavaveo, vamanih pa te' are. Ea se koe a ma taate' hat tome' rëhtöön a ra pa tavus manuh pe Sosoenën. ² Ea se kute' no na manuh pe Ieesu', pe

* **12:1:** [Ee to mët voh ee, ivëhkëk, ee to ut e ne pa pop pea.] A ma te' varih to mët, pare ut e ne a pop pea, ee a ma te' vih, ka se koe a naöp raoe.

e' a pusun in o vaman, pare' vapuh non o vaman pea. E Ieesu' to han non pa kuruse, suk e' to nat e non po vaeö apuh ne' se kon. Ivëh, ke' hikta te' poet voh non pa han pa kuruse. Kuru ne' to iho' non pa papmatö pa ö iho' pa te' sunön vëh e Sosoenën, ivëh, ne' to te' suk me non a tasun pa matop a ma moeh tah kurus.

³ Ivëh, köm se koman hah nem a ö ne Ieesu' to sun vakis voh e non, pa ö no nap hat to mirö' poë. Ko vaman peöm se te' kikis non manih pe', paröm nat nem koe rom. ⁴ Eöm to te'te' nem a ma punis apuh, suk a ma meh peöm to punö' ne pa rëh a neöm manih pa ma taate' hat vamoaan. Ivëhkëk, eöm to me' avoe' e nem pa öök manih pa ö nee se ip vamët a neöm. ⁵ Eöm to anoe pö' voh em pa ma soe va pa vaeh o vaman ne Sosoenën to soe voh ka neöm a ma koa' pe', pare' soe pan,

“Koa' peö',

eën se pënton soe pa ö ne Sosoenën se rëp vavaasis a oah.

Parën nat nom hara' vöknah pa ö ne Sosoenën to kehkeh vatotoopin a nom oah.

⁶ Suk ataeah, e Sosoenën to vavaasis non sih a ma te' ne' to iu non.

Pare' vakmis non a ma koa' pe', suk e' to iu non pan,

ee se te' ne pa taate' totoopin.” *Prov 3:11-12*

⁷ Ivëh, ka se te' ee pa ma punis to te' va ne manih po kamis no a ma tamaara to he' a ra, suk ea to nat e no pa ma tamaara to iu va'aus a rora a ma koa' pee. Suk ee to iu a rora se te' vavih no pa taate' totoopin. ⁸ E tamömah se keh hikta vakmis a nom oah, eën to hikta te' nom pan, eën e koa' rakah pe'.

Ivëh, kën se te' nom e koa' hikten taman. ⁹ Manih pa ma tamaara, e'e to vakmis a rora ka se ta no raoe. Ivëh, ka se te' no paan e Tamaara vöh pa vöön va kin, po poen ne' to vakmis a ra, marën a va'aus a ra, pa ö ne' se he' a ra o to'to' tamoan. ¹⁰ A ma tamaara to vavakmis a rora sih pa ö nee to ep ne to te' vih non. Ivëhkëk, e Sosenën to vakmis a rora pa ö ne' se va'aus a rora, ka se kon a taate' vivihan koman pe'. ¹¹ A ma tamaara se vakmis a ra, suk a tah na to nok vahat. E'e to vatamak ee pea, ka hikta se te' vaeö no. Ivëhkëk, amot ea varih to kon kamis, se kon ee po kokoman tö me a taate' totoopin.

¹² Ivëh, köm se sun vakis ko te' kikis nem po vaman peöm, paröm vaeh nem o vaman pa ma meh te'. ¹³ Eöm se te' vatotoopin nem pa ma taate' peöm. Ivëh, ka ma meh te' to hikta vaman vakis ne, se vatet a taate' totoopin pamëh, pare vaman vakis hah e Sosenën.

¹⁴ Eöm se te' vakamö' me nem ro upöm te', paröm punö' pa te' vavivihan. Suk ataeah, eöm hikta se ep amot nem e Sosenën pa ö nöm se hikta te' me nem a taate' vivihan. ¹⁵ Eöm se matop nem, tome' a ma paeh peöm këh hah o ururuan pe Sosenën. Ke' eöm toma' tavus vamanih po meon hat to pu

ko mirö' a ma meh tah.† 16 Eöm se matop nem, ta peah va peöm tome' tavus a te' rëhrëh, me a meh tome' hikta vaman non e Sosoenën vamanih pe Iso'. E'e' to panih a tasun ne' se kon tane' ma' pe tamaneah. E Iso' to he' a tasun pe' pa ö ne' to soe vaonöt vamanih pan, e kea sone' pe' Jekop se kon a tasun pe tamëëre, pa ö ne Jekop se keh he' poan a taëën. 17 Vasuksuk ea to nat e no pe Iso' to iu kon voh non a tasun manih pe tamëëre. Ivëhkëk, e' to hikta onöt non a panih o kokoman pe tamëëre, ivëhpëhkëk, e' to okook voh non pan, e' se kon hah a tasun pe'.

18 Ivëh, köm hikta nö vavoh ma' manih pa ö no napan va Israël to nö vavoh ma', pare tavus e Sosoenën manih pa tope vëh na to onöt no a ep, a ëhnan a tope pamëh a tope Saënaë'. A tope pamëh no o sura' apuh to te' voh non, me a popoen apuh to vatvus o naöp, me a ivat apuh to tavus. 19 Ka napan va Israël to tënan a tah to tanih va non manih pa suvin me o vaato pe Sosoenën, to tatane' no ma' tope Saënaë'. Pare hin vakis e pe Mosës pa ö se nat ne tënan hah ta meh soe pe Sosoenën. 20 Suk ataeah, ee to nanaöp voh ne a soe vëh nee to tënan, “Ahikta pah tah se vatiru' manuh pa tope, ta pah tah se keh vatiru', a napan se tösvös ee pe'.”

† 12:15: A paeh te' to këh hah o ururuan pe Sosoenën, pare' tavus vamanih po meon hat to pu ko mirö' a ma meh tah. A pusun in a soe pamëh to soe va non manih pan, o meon hat vëh, e' a te' to këh hah o ururuan pe Sosoenën. O meon hat to pu ma', e' a te' pamëh to te' va'peh me non o te' va po vaman. O meon hat to mirö' a ma meh tah. E' a te' pamëh to nok a ma taate' hat, ka ma meh te' ep suk, pare vatet a taate' hat pamëh. Ivëh, ke'e kurus to këh tavus ee po ururuan pe Sosoenën.

Eks 19:12-13

²¹ E Mosës to naöp voh e non pa tah ne' to ep, pare' soe pan,

“Eö' to naöp vörep rakah e no', ko rikrik e no'.” *Lo 9:19*

²² Ivëhkëk, eöm to tavus voh em pa tope vëh na to hikta onöt no a ep, a ëhnan a tope pamëh, a Saëon, e' a vöön apuh pe Sosoenën to'to' tamoaan, no ankerö' peo pe' to te' ne pa Jerusalëm voon. O ankerö' varih na to hikta onöt no a ëh rae, ee to vaeö tamoaan ke ne e Sosoenën. ²³ Eöm to nö em ma' po vakum vaeö po koa' vamomoaan† no a ëhnëere to kiun non manuh pa vöön va kin. Eöm to nö em ma' pe Sosoenën, a te' to kiiki non a ma apen a napan kurus. Eöm to tavus em manuh pa apeera nap vih, ne Sosoenën to poka' non rae a nap totoopin. ²⁴ Eöm to nö em ma' manih pe Ieesu', a te' to vatotoopin o vatompoan voon. E' to vavoon a ra po era' to soe vanat a rora a ma tah to te' vih oah e ne po era' pe Ebel. Suk o era' pe Ieesu' na hikta se piun va no manih po era' pe Ebel. §

²⁵ Eöm se matop nem, ko koe a pënton varo e Sosoenën vëh to vavaato non. A ken sipuineöm to pënton varo voh ee pa soe pe Mosës manih po oeh, pare taum ee pa ma punis. Ivëh, ke ea me se taum o punis apuh oah, pa ö na to pënton varo a soe pe Sosoenën, to vavaato tane' e non ma' pa vöön va

† **12:23:** [... po koa' vamomoaan ...] E koa' oete' vamomoaan manih po Jiu' to kon a tasun apuh oah manih pa koman a kën taman, pare' kokon non a ma tah vihvih oah. A ma koa' kurus pe Sosoenën to te' va ne nën. § **12:24:** [... o era' pe Ieesu' na se hikta piun vamanih po era' pe Ebel.] A piun po era' pe Ebel to te' va non

manih pa ö ne Sosoenën to soe pan, e Keen se taum amot a punis, suk e' to ip vamët e kea pe' Ebel.

kin. ²⁶ A soe pe' to kö en po oeh, ivëhkëk, e' to soe vamanih pan,

“Eö' hikta se kö varoe no' o oeh, a akis me.” *Hag*
2:6,21

²⁷ A soe to soe ka rora pan, a ma moeh tah varih po oeh ne Sosoenën to nok voh se variu ee, ke Sosoenën se panih en pee. Ivëhkëk, a ma tah varih to hikta onöt ne a variu, pare hikta se panih ne.

²⁸ Ea se te' vivihan no ko vavatet no e Sosoenën, suk ataeah, ea to te' no paan o matop vih pe'. Ivëh, ko matop vih vëh hikta se variu non, pare' te' tamoan e non. Ea se hinhin no e Sosoenën, ko he' vaeö no eah, ko vasunön eah, para ta no eah. ²⁹ Ea se vaman no a ma soe man pe Sosoenën, suk e'e' to vakmis non o te' to vatösoe ne. A vakmis pe' to te' va non manih po sura' to onöt non a ës vahik a ma tah kurus.

13

E Sosoenën E Tamaara

¹ Eöm se iu nem a ma meh upöm te' vamanih pa ma kea peöm. ² A ma paeh sipuura to vaoe voh ne a ma te' va pa ma meh muhin pa ma iuun pee, ko hikta nat va i ne raoe manih pan, e'e o ankerö'. Ivëh, köm se vaoe nem a ma te' va pa ma meh muhin manih pa ma koman iuun peöm. ³ Eöm se nat nem o te' varih to te' ne pa iuun nohnoh, vamanih peöm to te' va'peh me e nem pee. Eöm se nat nem o te' varih no o vakihat pee to nok vahat voh raoe, vamanih peöm to kamis va'peh me e nem pee.

⁴ O vaen peöm se te' totoopin non, ke voe me köövo se matop vavih ne o vaen pee pon. E

Sosoenën se kiiki a ma taate' hat po te' varih to te' ne pa taate' rëhrëh. ⁵ Eöm se koe a iu vörep a moni', paröm te' vaeö me nem a ma tah nöm to öt nem. Suk e Sosoenën to soe pan,

“Eö' hikta se këh rakah no' oah, ko anoe a oah.” *Lo 31:6*

⁶ Ea to onöt e no pa vaman a soe to te' non koman o Puk Vapenpen to soe non pan,

“E Sunön to va'aus a non neo',
ivëh, kö' hikta se naöp no' ta tah no a te' se nok
manih peö'.” *Sng 118:6*

⁷ Eöm se nat nem a ö no a ma te' to vovoh voh ka no neöm, to vavaasis voh ne a soe pe Sosoenën, paröm koman nem a ö nee to te' vavih vavoh nee. Ko suk a ö nee to vaman vavoh ne. ⁸ E Ieesu' Kristo to vatoe e non nopen, kuru, me e' se te' tamooan e non.

⁹ Eöm se nat nem pënton a ma meh vavaasis to te' ke ne. E' to viih rakah pa ma komaara se kon tane' varoe o kikis manih po ururuan pe Sosoenën. A ma komaara hikta se vatet non a taate' va pa ëën a taëën supon, suk a taate' pamëh toma' rëh ke këh a ra o vaman, ka hikta onöt no a kon va'aus nën. ¹⁰ A napan varih o te' ësës he' po Jiu' to vavatet avoe' e ne po vatompoan vamoan, marën a vasunön e Sosoenën, to hikta onöt ne a kon o va'aus ne Ieesu' to he' a ra pa mët pe'.*

¹¹ A te' Susun po Te' Èsës He' to te'te' ho voh non o era' va pa vöna' manuh pa ö vasio' to vëknöm ro

* **13:10:** [... to hikta onöt ne a kon o va'aus ne Ieesu' to he' a ra pa mët pe'.] A napan to iu vatet varoe ne o vatompoan vamoan pa tavus o te' totoopin pa matan e Sosoenën, ee me to hikta onöt ne a kon o va'aus manih pe Kristo. Suk ee to koe ee po he' vëh, pa ö ne Kristo to mët pa kon hah këh raoe a hat pee.

non a ma hat pa napan to se hik. Ivëhkëk, a sionin o vöna' nee to ësës voh ne manuh sinten a vöön.
 12 Ke' te' akuk va kov e non pa ö ne Ieesu' to mët voh en ma' sinten a vöön, pa vahik a ma hat pa napan po era' pe'.† 13 Ivëh, ka se nö ee po vakum pe Ieesu', ko te' va'peh me no raoe, ko poet va'peh me eah pa ö ne' to mët vavoh.‡ 14 Ee se koe a vatet o vatempoan vamoaan ko vaman varoe no e Ieesu', suk ataeah, manih po oeh e' hikta te' non pan, e' a ö te'te' tamoaan pea. Ivëh, ka se ep amot a vöön te'te' tamoaan vöh a vöön va kin.

15 Ivëh, ka se he' vaeö koe no na e Sosoenën manih pe Ieesu' pa ma vaëhëh, na to vaëhëh no na manuh pe Sosoenën. 16 Ea se koe a anoe a nok a taate' vih, me a taate' ururuan, me a taate' vava'aus a ma meh te' pea, suk a ma taate' va'aus, me a ma taate' vih poë varih to he' vaeö ne e Sosoenën.

17 Eöm se vatet nem a ma te' to susun ka no neöm, paröm tēnan nem raoe. Suk ee to matop a no neöm, ko to'to' peöm te' totoopin non. Amot ee se he' e Sosoenën o vahutët va pa ma va'aus nee to nok, köm se keh tēnan nem raoe, ee se te' me ne o vaeö, pare nok vavih a kiu pee. Ee tome' nonok me ne o tamak ko hikta se va'aus a no neöm.

† 13:12: [... pa vahik a ma hat pa napan po era' pe'.] O era' po vöna', e' o vëknöm varoe va pa ö no a ma taate' hat se hik. Ivëhkëk, o era' vëh pe Kristo to te' oah voh e non po vëknöm, o era' pe' to vahik rakah voh en pa ma hat pa napan. ‡ 13:13: Po poen ne Ieesu' to mët sinten a vöön Jerusalēm, a ma napan to vöknah a ëhnaneah, suk ee to koman ne pan, a te' no a nap vëvënsun to ip vamët sinten a vöön, to nok a taate' hat. Ivëh, ka se poet va'peh me e Ieesu', suk ea to kon va'aus pa mët pe'.

18 Eöm se hinhin vatëh ka no möm o te' susun peöm, suk a ma kupu pemöm to hara' vavih e ne ko te' maaka e ne, kemöm iu nok tamooan e nem pa taate' totoopin. 19 Eö' to hinhin vakis a no' neöm kurus se hinhin nem e Sosoenën, ke' se vanö vëhö' hah ma' neo' manem peöm.

O Hin Va Pa Vih

20 E Sosoenën to vato' hah e Ieesu', ka manih po era' pe', e' to nok o vatompoan voon te'te' tamooan topniira, me e Sosoenën. Ivëh, ke' te' non a te' Sunön to matop a rora vamanih pa te' mamatop sipsip. 21 Ivëh, kö' hinhin suk a no' neöm pan, e Sosoenën a kamö' se he' a neöm a ma tah vihvih nöm to iu nem, marën ö nöm se vatet o iu pe'. Ka manih pe Sosoenën, ea se he' vaeö koe no eah manih pe Ieesu' Kristo. Ke Kristo, na se kë no a ëhnaneah pa ma tamooan. Oman!

22 Ivëh, kën kea, eö' to hi vakis a neöm pa tēnan, ko te' me nem o kokoman tö, suk a soe vëh nö' to kiun nös se vaeh o vaman peöm, e' hikta te' rë non.

23 Eö' to iu no' neöm se nat nem pan, e kea pea Timoti' to tavus këh en pa iuun nohnoh. E Timoti' se keh nö vëvëhö' en ma', kemöm po' nö em nös pa ep a neöm.

24 Eöm se he' a soe vavihvih pemöm manih po te' to susun ka ne neöm, me manih pa ma napan pe Sosoenën. A ma kën kea varih pa muhin va Itali' to vanö nös a soe vavihvih pee manih peöm.

25 Eö' to hinhin suk a no' neöm pan, o ururuan pe Sosoenën se te' va'peh me a non neöm kurus.

SOE A TO'TO'
The New Testament in the Vasui (Tinputz) Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Vasui long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Vasui (Tinputz) (Tinputz)

Dialect: Vasui

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

f779a4b1-4c33-58ed-ae43-2686ceb877fb